

Hoe gaat democratie praktisch in zijn werk?

Om democratie in een land met elf miljoen mensen te laten werken, moeten we gebruik maken van een parlement dat het overgrote deel van de wetten behandelt. Dat parlement heeft echter maar beslissingsbevoegdheid zolang de bevolking niet zelf direct wens te beslissen.

Zodra het parlement dus tegen de wil van de bevolking een bepaalde wet niet of juist wel invoert, kan er een referendum opgestart worden. Om te vermijden dat men om de paar weken naar de stembus moet, zullen er twee of drie keer per jaar 'referendumdagen' worden ingericht waarop alle referenda die zijn ingediend, gebundeld worden.

Er bestaan talloze vormen van directe democratie met bijna ontelbaar veel verschillende procedures en modaliteiten. Onderstaand voorstel dekt dan ook enkel de belangrijkste en meest essentiële kenmerken van een direct-democratische procedure.

Stap 1: het burgerwetsvoorstel

Eén of meer burgers wensen een wet in te voeren, te veranderen of op te heffen. Ze stellen een wetsvoorstel op. Ze moeten een minimum aantal handtekeningen verzamelen ter ondersteuning van hun voorstel.

Zodra het initiatief 10.000 handtekeningen (op federaal niveau, – om een wet tegen te houden die het parlement wil invoeren, zijn 5.000 handtekeningen voldoende) van de kiesgerechtigden heeft verzameld, gaat het voorstel naar het parlement. Het parlement is dan verplicht om de indieners van het voorstel te horen, het voorstel te behandelen en het vervolgens te aanvaarden of te verwerpen. De argumentatie die het parlement daarbij ontwikkelt, kan een belangrijke bijdrage betekenen tot de maatschappelijke beeldvorming rond het voorstel. Indien het parlement het voorstel aanvaardt, heeft het burgerinitiatief natuurlijk zijn doel bereikt. Indien het parlement het voorstel verwerpt, en het burgerinitiatief is niet overtuigd door de argumentatie van het parlement, dan kan het verder gaan naar de tweede stap. Het parlement kan natuurlijk ook een tegenvoorstel doen dat dan al dan niet aanvaard kan worden door de initiatiefgroep.

Op deze manier kunnen burgers actieve inspraak in het parlement afdwingen zonder dat men meteen naar het referendum moet grijpen. Het parlement kan op die manier ook meer representatief worden omdat burgers 'hun vertegenwoordigers' veel beter kunnen controleren. Het parlement kan zo ook ten volle zijn rol spelen als de plaats waar er tijd en ruimte is om maatschappelijke problemen grondig

te behandelen. Dit instrument zal ook veel krachtiger zijn dan een loutere petitie of een hoorzitting, omdat het parlement weet dat de burgers altijd het referendum als stok achter de deur hebben.

Stap 2: referendum aanvraag

Indien het burgerwetsvoorstel door het parlement niet aanvaard werd, of indien de burgers de stap van het burgervoorstel wensen over te slaan, kunnen de burgers een beslissend referendum afdwingen door 10 keer meer handtekeningen voor hun voorstel te verzamelen. Om een referendum voor het invoeren van een nieuwe wet te bekomen, moeten er dus 100.000 handtekeningen verzameld worden, om een wet die door het parlement wordt behandeld tegen te houden zijn er 50.000 handtekeningen nodig. In een democratie rust de ultieme soevereiniteit bij de volledige verzameling van burgers. Wie denkt dat het representatieve orgaan tegen de wil van de bevolking ingaat, moet dus steeds een beroep kunnen doen op het referendum.

Stap 3: bindend referendum

Binnen de zes maanden nadat de vereiste handtekeningen zijn verzameld en neergelegd, moet er een bindend referendum over het burgerwetsvoorstel worden georganiseerd.

Indien de meerderheid van de kiezers het voorstel aanvaardt, wordt de nieuwe wet ingevoerd. In het andere geval is het voorstel verworpen.

Essentieel is, dat aan het referendum een periode van maatschappelijke beeldvorming voorafgaat. Hierbij moeten de voor- en tegenstanders van het wetsvoorstel op voldoende en gelijkwaardige wijze aan het woord kunnen komen in de media.

Eerlijke referenda

Om van het referendum een constructief en werkbaar instrument te maken, moeten ook enkele randvoorwaarden vervuld zijn. Het zijn dikwijls deze 'details' die ervoor zorgen of het referendum echt werkbaar is. In heel wat landen waar bovenstaande stappen in een of andere vorm bestaan, zijn ze dikwijls onbruikbaar gemaakt doordat de politici slechte modaliteiten invoerden.

1. Het aantal te behalen handtekeningen mag niet te hoog zijn opdat ook gewone burgers een dergelijk initiatief kunnen starten (tussen de 0,1% en 0,2% voor de initiatiefase en 1 à 2 % voor de tweede fase of de referendumaanvraag) Met de handtekeningdrempel kan het aantal referenda 'gestuurd' worden. Een hogere drempel leidt tot minder referenda, een lagere drempel tot meer referenda.
2. De handtekeningophaling mag niet gebonden zijn aan een bepaalde plaats, en er moet voldoende tijd voor worden voorzien.
3. Er mag geen uitsluiting zijn van onderwerpen. De ultieme soevereiniteit ligt bij het volk, er kan geen hogere macht zijn die bepaalde onderwerpen uitsluit van directe stemming door het volk.
4. Voor- en tegenstanders moeten gelijk aan bod kunnen komen in de media, en voorafgaand aan de stemming moet de overheid een informatiebrochure verspreiden. Een evenwichtig debat voorafgaand aan de stemming is bijzonder belangrijk.
5. Er kunnen geen meerdere referendumcampagnes lopen over een reeds ingediend onderwerp binnen een legislatuurperiode. Op deze manier probeert men een initiatief vaak te blokkeren omdat de kiezers zo in verwarring geraken.
6. De meerderheid van de uitgebrachte stemmen beslist. Er mogen geen deelnamequorums, geen goedkeuringsquorums, en geen speciale meerderheden gelden. Deelnamequorums en goedkeuringsquorums maken het mogelijk dat een minderheid haar slag thuishaalt tegen een meerderheid door middel van een boycot-actie. Ook bij speciale meerderheden kan een minderheid iets blokkeren tegen de wil van de meerderheid in. Er is principieel geen verantwoording voor een dergelijk systeem die aan een bepaalde groep burgers meer macht zou geven dan aan een andere groep.
7. De procedures en modaliteiten van het BROV, zowel als alle beslissingen die door een BROV genomen worden, moeten rechtstreeks in de Grondwet worden ingeschreven. Een voorstel vanuit het parlement tot wijziging van de Grondwet kan enkel met een bindend referendum door de bevolking worden goedgekeurd. Op die manier kan de politieke elite niet stiekem een beslissing die per referendum is genomen ongedaan maken, of de werking van het referendum bemoeilijken.

Meer democratie vzw

Zavelstraat 22, 3212 Pellenberg
info@meerdemocratie.be